herpy

GEKKOER

Cnemaspis psychedelica

Cnemaspis psychedelica er en liten, dagaktiv steingekko som bare finnes på to granittøyer i det sørlige Vietnam. Den har oransje lemmer og hale, en blågrå til lilla kropp og et gult nett over nakken. Arten ble først beskrevet i 2010, er truet og står på CITES liste I, så den er i praksis bare for spesialister og bevaringsprogrammer.

Familie: Gekkonidae Engelsk: Psychedelic rock gecko Publisert 16. november 2026

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**6-8 cm** snute-kloakk-lengde
Levealder	**6-7 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Klippelevende**
Biotop	**Tørrskog og klippeterreng**
Vanskelighetsgrad	**Ekspert**

STELL

Min. terrarium	**80 × 70 × 120 cm** L × B × H for 2 voksne dyr
Temperatur, dag	**27-31 °C**
Temperatur, natt	**24-28 °C**
Luftfuktighet	**65-85 %**
Vann	**Vannskål**
UVB	**Anbefalt** Ferguson-sone 1
Kosthold	**Insekter og små leddyr (spretthaler, bananfluer)**
Holdes	**Parvis**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**11-16 mnd.**
Kullstørrelse	**1-2 egg**
Inkubasjon	**60-103 dager** ved 27-31 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste I**
EU-vedlegg	**Vedlegg A**
IUCN	**Sterkt truet (EN)**

Om arten

Cnemaspis psychedelica er en av de mest iøynefallende steingekkoene i Sørøst-Asia. Forbein, hender, føtter og hale er sterkt oransje. Kroppen er blågrå til lys lilla med tre eller fire gule tverrbånd på hver side, og hodet har en grønnlig tone. Over nakken ligger et opphøyd, gult nett som er skåret gjennom av tykke, svarte striper. Undersiden er beige. Begge kjønn og alle aldre har de samme klare fargene på lemmer og hale.

Mønsteret i nakken er forskjellig fra dyr til dyr, som et fingeravtrykk, og det er stabilt hos voksne dyr i flere år. Det kan brukes til å skille enkeltdyr fra hverandre uten merking, noe som er viktig for en art som er så liten og lett at ringer og brikker ikke kan brukes. Nyklekte unger er matte: Grunnfargen er lys lilla til lysegrå med mørke lengdestriper og lyse tverrbånd, og halen er blek oransje. Omfargingen begynner omkring fem uker etter klekkingen og har kommet langt ved tre måneders alder.

Voksne dyr blir 6-8 cm fra snute til kloakk. De største hannene er minst 8 cm og de største hunnene minst 7 cm. Kjønnene ligner hverandre, og forskjellen ses bare ved halerota: Hos hannen er den fortykket tett ved kloakken, hos hunnen er den flat.

Arten ble beskrevet i 2010 av Grismer, Ngo og Grismer og er en av mange *Cnemaspis*-arter som er dagaktive, i motsetning til de fleste andre gekkoer. Artsnavnet *psychedelica* henspiller på den psykedelisk fargesprakende tegningen. Handelen kom raskt i gang: Allerede noen få år etter beskrivelsen ble ville dyr solgt ulovlig til utlandet.

Dyrene er sky og søker inn i sprekker eller under steiner hvis de blir forstyrret. De er så små og skjøre at de ikke egner seg til å bli håndtert.

Utbredelse og leveområde

Cnemaspis psychedelica finnes bare i Vietnam, på øya Hon Khoai (ca. 8 km²) og den lille naboen Hon Tuong (ca. 250 m²) i provinsen Ca Mau. Øyene ligger omtrent 18 km utenfor Vietnams sørspiss i Sør-Kinahavet. Typelokaliteten er Hon Khoai ved 8°26' N, 104°49' Ø.

Den samlede bestanden er anslått til litt over 500 voksne dyr. Det er en svært liten og sårbar bestand, og leveområdet er under press. Veibygging, nye kunstige dammer og sprengninger har allerede fjernet deler av de beste lokalitetene, og dyr fanges ulovlig for handel og for bruk i tradisjonell medisin. Arten blir også spist av en slange som lever på øya. Funn utenfor de to øyene på kartet stammer fra dyr i fangenskap eller feilregistreringer.

> **Naturlig utbredelse:** Vietnam.

LEVEOMRÅDE

Arten lever mellom og på store granittblokker og fjellsider i tett, delvis løvfellende skog fra nesten havnivå og opp til omtrent 80 meters høyde. Dyrene oppholder seg nesten alltid i skygge under et lukket kronedekke: i gjennomsnitt knapt 80 % skygge i regntiden og over 90 % i tørketiden. De foretrekker skyggesiden av en stein, også når den andre siden ligger i sol. De sitter lavt, i gjennomsnitt omtrent 70 cm over bakken og aldri høyere enn 3 m, og de ses på steiner og fjellvegger og bare sjelden på blader. De finnes aldri på grener eller på skogbunnen. Voksne dyr sitter litt høyere enn unger.

Klimaet er monsunpreget og nær ekvator, med nesten konstant temperatur året rundt. Lufta er i gjennomsnitt 29 °C (26-31,5 °C), mens underlaget er litt kjøligere, ca. 27 °C (20-32 °C). Det er luftfuktigheten og nedbøren som skifter. I regntiden faller det omtrent 270 mm regn i måneden, og fuktigheten i dyrenes skjul er typisk 86 % (71-100 %). I tørketiden faller det nesten ingen regn, og fuktigheten er omtrent 73 % (65-80 %). I regntiden ligger dyrene oftere inne i sprekker, i tørketiden oftere ute på fjellflatene.

Føden er hovedsakelig små leddyr: edderkopper, kakerlakker, maur og termitter, men også snegler, flatormer og litt plantemateriale, til sammen over 20 grupper av byttedyr. Eggene festes på loddrette klippeflater under en overhengende kant, uten direkte sol.

Stell

TERRARIET

Cnemaspis psychedelica er så sjelden og så sterkt beskyttet at bare få dyr holdes utenfor bevaringsprogrammer. Et par (1 hann og 1 hunn) kan holdes i et voliere-lignende bur på 80 × 70 cm i bunnen og 120 cm i høyden, hevet 50 cm over bakken og dekket med netting. Burene kan stå i et overdekket, delvis utendørs rom med forstøvere og naturlig lysinnfall. Innred med granittstein, tørre greiner og røtter.

Et terrarium til et par skal være minst 80 × 70 × 120 cm (lengde × bredde × høyde), og mer er bedre. Innredningen skal etterligne en klippeskråning: stablede steiner, skifer- eller korkplater som danner dype, smale sprekker i flere høyder, og en bakvegg med loddrette, flate steinflater der hunnen kan klebe eggene sine. Arten lever bare på stein og klipper og aldri på bakken eller på greiner, så den trenger mest stein og lite greiner. Sørg for skyggefulle soner med planter, slik at dyrene kan trekke seg unna lyset.

Velg et bunnsubstrat som tåler fukt og er lett å holde rent. God ventilasjon er viktig, og alle sprekker og åpninger skal være lukket, slik at maur ikke kommer inn. En vannfylt renne rundt buret holder mauren ute.

TEMPERATUR

Hold *Cnemaspis psychedelica* ved 27-31 °C. Det tilsvarer forholdene i naturen, der lufttemperaturen i gjennomsnitt er 29 °C og underlaget omkring 27 °C, med små svingninger gjennom året og bare litt kjøligere netter. Arten trenger jevn tropevarme og ikke temperatursvingninger.

La temperaturen synke et par grader om natten, trolig til omkring 24-28 °C; den nøyaktige nattetemperaturen er ikke kjent. Arten søker alltid skyggen, også når en solflekk ligger rett ved siden av, og kroppstemperaturen følger underlagets temperatur. En skarp varmelampe eller et hotspot er derfor ikke nødvendig, og steinene må ikke bli varme av direkte sol.

Arten har ingen kjent vinterdvale og skal ikke holdes kjølig om vinteren.

Les mer: Varme og temperatur Les mer: Vinterdvale og årstider

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Hold luftfuktigheten på 65-85 %, gjerne omkring 75 % med et forstøveranlegg som også demper temperaturen. I naturen svinger fuktigheten i dyrenes skjul fra 65-80 % i tørketiden til 71-100 % i regntiden, så gi de høyeste verdiene i en periode som etterligner regntiden, og litt tørrere forhold innimellom. Steinene skal kunne tørke opp mellom sprøytingene, og lufta må ikke stå stille.

Dråper på sprøytede steiner og blader er den naturlige vannkilden, og en liten vannskål med friskt vann skal alltid stå framme. Skift vannet hver dag, og vask og desinfiser skålene jevnlig.

LYS OG UVB

Cnemaspis psychedelica er dagaktiv, men lever i skyggen under et tett kronedekke og går sjelden ut i direkte sol. Naturlig, filtrert dagslys i et delvis overdekket rom kan brukes.

Ut fra artens levevis passer et svakt UVB-lys for skyggedyr (Ferguson-sone 1) i den ene siden av terrariet, slik at det alltid er skygge å trekke seg tilbake til. Nær ekvator er dagen omkring 12 timer hele året, og det er en rimelig lysrytme. Unngå sterke spotlamper, og la det være mørkt om natten.

Les mer: Lys og UVB

FÔRING

Arten spiser små, levende leddyr. I naturen er det særlig edderkopper, kakerlakker, maur og termitter samt snegler og litt plantemateriale, til sammen over 20 forskjellige byttetyper. Derfor er variasjon viktigere enn mengde.

Fôr én gang om dagen, om morgenen eller sent på ettermiddagen. En dagsrasjon kan være 10 billelarver, 20 små sirisser og 20 bananfluer; om det gjelder per dyr eller per bur, er uklart. Bland én gang i uken en kvart teskje kalk samt en kvart teskje A-vitamin og en kvart teskje E-vitamin i fôret. Byttet skal være lite i forhold til dyret, og sirisser og bananfluer passer til unger og voksne. Mer variasjon, for eksempel små skrukketroll, spretthaler og bitte små sirisser, er en fordel.

Fôrvariasjon og tilskudd er ikke en detalj: Uten et bredt utvalg av insekter og nok vitaminer og mineraler blir ungene ofte misdannet og dør. Fjern fôrrester, og vask fôrskåler hver dag.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

ATFERD OG HÅNDTERING

Cnemaspis psychedelica er en sky klippeboer som flykter inn i sprekker når den blir forstyrret. Dyrene er små og lette å skade, så behandle dem som dyr å se på og ikke å ta opp. Hold også forstyrrelser lavt, særlig rundt egg.

I naturen ses flere dyr tett sammen, og flere hunner legger egg på samme sted. Hold dyrene parvis (1 hann og 1 hunn); andre holdformer er ikke prøvd. Om flere hanner kan gå sammen, er ikke kjent, så regn med at de kan være uforenlige. Dyrene bruker dagen på å gå opp og ned langs steiner og klippevegger og søker ned i sprekker for å hvile.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Kjønnene har samme farger og er vanskelige å skille fra hverandre. Hannen har en fortykket hale ved kloakken, hunnen en flat. Hunnene blir kjønnsmodne etter omkring 11 måneder og hannene etter omkring 16 måneder; tallene bygger på få dyr. Sett bare fullvoksne, friske dyr sammen, og vent til de er i godt hold.

PARRING

Dyrene settes sammen som par, 1 hann og 1 hunn. Arten har ingen kjent avlssesong eller vinterdvale og legger egg i de fleste månedene av året. Det kan gå lang tid fra sammensetning til første egg, for eksempel godt fire måneder. Paringsatferden er ikke kjent.

Følg med på hunnens kondisjon. Hun mister kalk og vekt ved å legge egg, og dyrene er så små at et par uker med dårlig fôr kan få følger.

EGGLEGGING OG KULL

Et kull består oftest av 2 egg (75 % av kullene), sjeldnere av 1 egg (17 %) eller 3 egg (8 %). Tiden mellom kullene er ikke kjent. Eggene er hvite og runde med en flat side der de kleber seg til underlaget, og fargen skifter til lyserosa og senere svakt grå når fosteret utvikles.

I naturen festes eggene på loddrette, skyggefulle fjellflater under en overhengende kant, 0,3-3,5 m over bakken. Flere hunner bruker samme sted og legger nye egg oppå gamle skallrester, så det oppstår rugeplasser med opptil ti egg. I terrariet må det derfor være flate, loddrette stein- eller korkflater med overheng og skygge, helst flere tett ved siden av hverandre. Foreldredyrene kan skade eggene ved å bevege seg, og egg kan bli spist, så plassen må kunne beskyttes.

INKUBASJON

La som regel eggene ligge der de er lagt, og beskytt dem med en pose eller et nett, slik at foreldrene ikke treffer dem. Skader foreldrene eggene, kan de tas ut og stelles for seg. Temperaturen er den samme som i buret, 27-31 °C; den beste fuktigheten er ikke kjent.

Eggene klekker etter 60-90 dager, men det kan ta omkring 103 dager. Bare omkring halvparten klekker (12 av 23 egg, 52 %), og enkeltegg og kull på 3 egg klekker ofte ikke i det hele tatt. Når egg ikke klekker, skyldes det oftest døde fostre eller skader fra foreldrene.

OPPDRETT AV UNGER

Nyklekte unger flyttes til et eget bur som ligner voksendyrenes, med små steiner, skjul og samme temperatur og fuktighet. De første dagene lever de på små byttedyr som bananfluer og bittesmå sirisser, og det gis kalk og vitaminer. Omfargingen starter etter omtrent fem uker.

Overlevelsen er den største utfordringen, og tallene bygger på få dyr: Av 12 unger lever bare 7 etter en måned, 5 etter seks måneder, 3 etter ett år og 2 etter tre år. Ungene dør av svakhet, manglende appetitt, mineralmangel og misdannelser som svake bakbein og et øye som ikke åpner seg, samt av dårlig kost. Unger som klarer seg, kan senere selv få unger. Gi ungene mange små måltider og et bredt utvalg av fôr, og vei og kontroller dem ofte.

Helse og vanlige feil

De vanligste problemene hos *Cnemaspis psychedelica* i fangenskap er:

- Underernæring: dyret blir tynt og langsomt. Gi rikelig og variert fôr med kalk og vitaminer, og flytt et svakt dyr til et eget bur, slik at det kan spise i fred.
- Infeksjon i sår og rifter: dyret slutter å spise og går ned i vekt. Fjern skarpe kanter i innredningen, og få sår renset og behandlet hos en veterinær.
- Misdannelser og dødelighet hos unger, særlig ved mangelfull kost hos foreldredyrene.
- Innvollsorm og encellede tarmparasitter, som kan påvises med en avføringsprøve.
- Maur og andre skadedyr som kommer inn i buret, særlig nær egg og unger.

Hold buret rent, skift vann daglig, og desinfiser skåler jevnlig. Oppsøk en veterinær med erfaring med krypdyr hvis et dyr går ned i vekt, slutter å spise eller får skader.

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.